

Проект сприяння доступові до результатів досліджень в Україні

КИЇВ. - Проблема наукової комунікації для українських учених є надзвичайно актуальною. Оперативність розповсюдження результатів наукової діяльності українських дослідників, збільшення їхньої присутності в світовому академічному просторі, зняття бар'єрів чи ізоляваності до академічної спільноти, важливість обміну думками, - все це необхідні нині складові розвитку сучасної науки.

На жаль, ситуація нині далека від бажаного, хоча в Україні нині видається щороку 1,416 назв академічних серіальних видань (журналів передусім). Але лише 19 з них мають „імпакт-фактор" (показник у світі оцінок наукових журналів світу), і лише один журнал - імпакт вище одиниці. Публікації українських учених залишаються відомими вкрай вузькому колові, а механізми оприлюднення результатів досліджень - неефективні.

Наклади друківаних журналів не перевищують, як правило, 200-300 примірників, а механізми їх розповсюдження незрозумілі. Переважна кількість наукових публікацій українських учених залишається невідомою не лише світовій, а часто і вітчизняній науці.

Отже, питання ефективної наукової комунікації та підвищення таким чином авторитету української науки у світі, інтеграції української академічної спільноти до світової лишається надзвичайно важливим та актуальним. Як же це забезпечити?

Один з шляхів - „Відкритий доступ" - новий модель наукової

комунікації. Він забезпечується через журнали відкритого доступу та через архіви (репозитарії) відкритого доступу, які створюються через депонування та самоархівування вченими своїх праць у відкритих електронних архівах. Такі архіви безкоштовно й безперешкодно пропонують свої ресурси широкому загалові.

Архіви можуть належати організаціям (університетам, лабораторіям тощо) або стосуватися певних дисциплін (фізики, економіки тощо). Автори мають право архівувати свої недруковані матеріали без будь-яких дозволів, а щодо постпринтів, то більшість журналів уже дозволяє авторам архівувати в репозитаріях їхні вже надруковані статті.

Важливий проект „Електронна бібліотека України: створення центрів знань в університетах", який виконується з 2009 року, теж передбачає створення відкритих електронних архівів. Фактично всі 10 університетів України - учасники цього проекту створили чи створюють нині інституційні репозитарії, активно популяризують ідею відкритої інформації в цілому.

Зважаючи, разом з тим, що Україна має понад 800 вищих навчальних закладів, а лише 19 з них надають можливість своїм співробітникам оприлюднювати результати своїх досліджень у власних репозитаріях, Могилянська бібліотека виступила з ініціативою створення спільного міжуніверситетського мультидисциплінарного відкритого електронного архіву для роз-

міщення науковцями України своїх публікацій. Проект був підтриманий невеличким грантом від Міжнародного фонду „Відродження".

Архів передбачає самоархівування ученими своїх публікацій: будь-який дослідник з України може зареєструватися та зареєструвати свою інституцію (наукову, освітню, дослідницьку) та розмістити в архіві публікації. Розроблені політики та процедури функціонування архіву, налаштовано технічні характеристики. Архів вже зареєстровано у міжнародних гарвестерах DOAR та ROAR, а також у українському гарвестері. У разі існування в інституції власного відкритого електронного архіву діє система перенаправлення. Проект „ELibUkr-OA" підтримує усі необхідні міжнародні стандарти та протоколи обміну даними, що забезпечує ефективний та надійний доступ до результатів досліджень учених України в світовому просторі.

Архів розпочав діяти лише влітку 2010 року, а до кінця року в ньому вже було зареєстровано 26 спільнот, і розміщено понад 600 публікацій від дослідників Волинського та Запорізького національних університетів, Черкаського державного університету, Рівненського гуманітарного, Кіровоградського педагогічного, Миколаївського аграрного університетів, Академії Митної Служби України, Національної юридичної академії, Дипломатичної академії, різних науково-дослідних інститутів системи Національної Академії Наук України та ін., фактично з усіх куточків України.

Особливим поповненням архіву стало розміщення у відкритому доступі розсекречених матеріалів Служби безпеки України, які Могилянська та Львівський університет отримали весною для організації широкого доступу учених та дослідників.

Сподіваємось, що архів ELibUkr-OA буде швидко розвиватися і надалі, і стане не лише важливим джерелом оприлюднення результатів досліджень науковців України та забезпечить вільний безперешкодний доступ до актуальних наукових досліджень, але й надасть новий поштовх науковому обмінові та розвитку, інтеграції вітчизняних досліджень у світовий науковий контекст; створить поле для відкритих наукових дискусій, сприятиме міжнародній науковій співпраці.

Академічна свобода, яку підтримують університетські спільноти з усього світу, безумовно, передбачає вільний доступ до наукової інформації. Такий доступ через розвиток відкритих електронних архівів та відкритих електронних журналів українських університетів та можливість вільно підтримувати стосунки з своїми колегами в будь-якій частині світу - одна з складових подальшої інтеграції України до світової академічної спільноти.

Тетяна Ярошенко,
віце-президент

з інформаційного забезпечення та директор наукової бібліотеки Національного університету „Кієво-Могилянська академія"